

der sammen med Sjællandske Krønike er det vigtigste danske historieværk efter Valdemarstidens blomstring. Som hos Saxo er dens ideal et samlet rige beskyttet af stærke konger mod udenlandsk, især tysk aggression.

Oversætteren har skrevet korte, introducerende afsnit om Ryds historie, klosterliv i almindelighed og om årbogen som historisk kilde. Hertil føjer sig en stamtavle over danske konger, kort, navne- og ordlister. En oplysende real-kommentar følger endvidere på udmærket måde oversættelsen som marginalnoter. Bogens præg understreges af Jørgen Kragelunds fine tegninger, der illustrerer teksten med inspiration fra bevarede middelalderlige levn. Oversættelsen er altså lettilgængelig.

Ud fra en levnsbetragtning er Rydårbogen en kilde af klasse, og det gælder også de tre danske bearbejdelser af den latinske tekst som oversætteren vælger at se bort fra. Som beretning er den latinske Rydårbog naturligvis især af interesse hvor den fortæller om samtidige forhold, og det kan da være rimeligt at tage en stikprøve fra årbogens sidste år. Den viser at lidt større troskab over for originalens ord og mening ikke havde været af vejen. Tænk på hvor få der nu om dage går til den latinske tekst. Under 1284 er *Conventus domus Ruris regis dispersus est* oversat med »Ryd klostres munke blev forjaget«. Det havde været bedre at skrive at de spredtes, og så i øvrigt overlade til brugeren eventuelt at drage den slutning at munkene blev forjaget. At selv en god oversættelse er en fortolkning står ganske vist ikke til at ændre, men fejl (*Sleswik periit igne proprio* kan ikke betyde at Slesvig by nedbrændte helt) og udeladelser kunne undgås. Det hedder f.eks. om den ødelagte Gottorp borg at den var *quasi clavis atque custodia totius Dacie*, gengivet »ligesom lås og lukke for Danmark«. Årbogens forfatter har med det udeladte ord *totius* villet sige at den sag angik mere end hertugdømmet, og da hans anliggende er at skrive sit lands og folks historie har han ment noget med at skrive *hele* Danmark.

Esbén Albrechtsen

Den danske rigslovgivning 1397-1513. Udgivet af Det danske Sprog- og litteraturselskab og Selskabet for udgivelse af kilder til dansk Historie ved Aage Andersen. C.A. Reitzels Forlag 1989. 226 s.

I 1971 udkom første bind af udgaven af Danmarks rigslovgivning i middelalderen. Bindet kaldte sig »Den danske rigslovgivning indtil 1400«, men sluttede dog med Dronnings Margrethes forordning fra 1396. Overlapningen skyldes, at udgiveren af nærværende bind Aage Andersen i modsætning til sin forgænger Erik Kroman betragter også Kalmarunionsbrevet fra 1397 som rigslovgivning. Også Poul Johannes Jørgensen slutter sin gennemgang af rigslovene indtil udgangen af middelalderen (*Dansk Retshistorie*, s. 76-79) med Margrethes forordning. Om den følgende periode skriver han kort: »Fra det 15. og begyndelsen af det 16. århundrede indtil Kristiern II's tid er ikke bevaret særlig mange rigslove, og de fleste af dem frembyder kun forholdsvis ringe interesse.« Denne dom er der nu anledning til at efterprøve ved læsning af det foreliggende bind af rigslovgivningen, som omfatter perioden indtil Christian II. Anmelderen skal ikke lægge skjult på, at det netop er en udgivelse af rigslovgivningen fra

perioden fra 1513 indtil 1558, hvor Sechers *Corpus constitutionum Danicum* begynder, som imødeses med særlig spænding. Men selvfølgelig skal det hele med i et fuldstændig projekt, blot må vi håbe, at fortsættelsen følger inden der er gået de 18 år, som adskiller udsendelsen af udgavens bind 1 og 2. I forordet stiller udgiverne da også en snarlig udgave af Christiern II's lovgivning i udsigt.

Det foreliggende bind indledes med Erik af Pommerns kroningsbrev og unionstraktaten kort efter. Om gårdsretten, der bringes som den følgende tekst er en rigslov kan vel diskuteres. Oprindelsen er formentlig svensk og privat, men den omstændighed, at den omtales i 1417 af kongen som »vor« gårdsret kan dog begrunde en optagelse i bindet. Under alle omstændigheder er en ny kildekritisk udgave velkommen. Retshistorisk er loven interessant bl.a. ved bestemmelsen om dødsstraf – »liif for liif« – for manddrab, der peger frem mod Christian III's lovgivning, og bestemmelsen om voldtægtsforsøg (art. 12), som senere fandt optagelse i Danske lov 5-13-18.

Fra Kristoffer af Bayerns tid bringes foruden kroningseden de to kirkelige love udstedt af kongen og Hans Laxmand om tiende og om klostrene samt Lollands vilkår fra 1446. Også i disse tilfælde er rigslovsbegrebet strakt vidt. Lollands vilkår er dog lokal ret omend senere stadfæstet af kongen – dog først 1504.

Fra Kristian I's tid mærkes forordningen for Nørrejylland 1462 og Fyns vedtægt 1473 og fra kong Hans' regeringsperiode håndfæstningen 1483 og en række mindre forordninger om handelsforhold, håndværkere, klædedragt m.v.

Som tillæg til samlingen bringes den såkaldte Modbog, de politimæssige forskrifter for fiskerlejerne ved Øresund. De bringes som Dronning Margrethes udfærdigelse med senere kongers stadfæstelse.

Der er med den foreliggende udgivelse udført et endda særdeles gedigent udgiverarbejde. Teksterne fremstår klart og smukt og er lette at anvende for den, som behersker det gamle dansk, plattysk og latin. Vi er i Danmark forvænt med nye gode udgaver af de middelalderlige love. Der mangler nu kun lidt for at vi er fremme, hvor senere udgaver begynder. Denne anmeldelse skal derfor slutte med ønsket om, at der skabes mulighed for at føre udgaven frem til 1558.

Ditlev Tamm

LARS BISGAARD: Tjenesteideal og fromhedsideal. Studier i adelens tænkemåde i dansk senmiddelalder. *Arusia-Historiske Skrifter VII*, Århus 1988.

»Måske endnu vigtigere end tjenesten i sig selv har forestillingen om tjenesten været. Der har eksisteret titusinder af individuelle billeder af tjenesten inde i hovedet på folk, billeder som har præget deres tænkning, og billeder, hvor ud fra man har gjort sine handlinger; handlinger som kunne være bevidste – eller ubevidste –. Disse billeder vil aldrig kunne genskabes; alligevel må de være mentalitetshistoriens sande arbejdsområde. DUBY har skrevet, at ingen bog vil kunne åbne dem. Så meget turde dog stå klart, at tjenesteidealet i senmiddelalderen var i disse billeder.«

Således slutter Lars Bisgaard sit kapitel om tjenesteidealet. Passagen er meget illustrerende for hans bog. For det veloplagte, lettere fabulerende sprog, for